

CELE TREI CRISURI

REVISTA DE CULTURĂ

BCU Cluj / Central University Library

CUPRINSUL:

- **. Omagiu M. S. Regina Maria.
MIHAIL DRAGOMIRESCU: Politică și cultură.
GEORGE A. PETRE: Regina noastră.
VASILE AL GEORGE: Fragment.
St. STĂNCESCU: Avocat și vacanțe.
ALEXANDRINA SCURTU: Femeia șoptește.
VICTOR BACALOGLU: Când a nins pe tample . .
- ADY ENDRE: (Iustin Iieșiu) Aproape de cimitir.
Prof. Dr. D. E. IDIERU: Barba și ideea
GEORGE VOEVIDCA: Roze.
CRONICI; Cronica literară (Ion Foti), — Cronica financiară (Vasile Vlaicu).
NOTE: Un cuvânt, — Emanuel Porumbaru. — Cărți:
Suflete sbuciumate, de Lia Hârsu, — Le sceptre d'or, de P. Marguerite, — Le grand secret, de M. Maeterlink, — L'âme celtique et le génie de la France, de Ed. Schuré, — Initiation financière, de R. G. Lévy, — L'offre de paix séparé de l'Autriche, de M. Sixte de Bourbon.
Reviste: Ideea Europeană, — Gândirea, — Napkelet.

MEMENTO.

Anul II. No. 17

Oradea-Mare

15 Octombrie 1921

CELE TREI CRIȘURI

REVISTĂ DE CULTURĂ

Apare de două ori pe lună.

Sub Conducerea Dilor :

ROMAN CIOROĞARIU, GEORGE BACALOGLU, Dr ALEXANDRU PTEANCU
Episcop Colonel Dir. G-1 al învățămîntului

ABONAMENTE:

Pe an	70 lei.
Pe sease luni	35 lei.
Pentru studenți și elevi pe an	50 lei
Pentru autorități	100 lei

COLABORATORI:

I. Agârbiceanu, C. Banu, N. Bănescu, G. Bogdan-Duica, N. Batzaria, Zaharia Bârsan, Maria Baiulescu, Lucian Blaga, V. Bogrea, Oct. Beu, C. Bacaloglu, G. Bacaloglu, V. Bacaloglu, Emanuil Bucuța, Al. Bogdan, Al. Cazaban, Al. Ciura, R. Ciorogariu, Radu Cosmin, Th. Capidan, A. Cotruș, Gh. Ciuhandu, V. Demetrius, R. Demetrescu, I. G. Duca, Mihail Drăcomirescu, Silviu Dragomir, Ion Dragu, Bucura Dumbravă, Elena Dobroșinski, Victor Eltimiu, Ion Foti, M. Gaster, G. Galaction, Vl. Ghidionescu, Vasile Al-George, Lia Hârsu Ovidiu Hulea, N. Iorga, Emil Isac, M. Iorgulescu, Justin Ilieșiu, E. Lovinescu, I. Lupaș, Aurel I. Lepădatu, A. Lupeanu-Melin, General Moșoiu, S. Mehedinți, V. Meruțiu, A. Magier, T. Murășan, M. Mora, D. Nanu, A. Nanu, Cincinat Pavelescu, I. Paul, Ion Peretz, N. Pora, Sextil Pușcariu, V. Petala, Alex. Pteancu, Ecaterina Pitiș, D. Pompei, Paul I. Prodan, Pr. Gh. Pteancu, George A. Petre, Mircea Radulescu, Radu D. Rosetti, Radulescu-Niger, G. Rotică, M. G. Samarineanu, Alexandrina Scurtu, Ion P. Sachelarie, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Speranția, Marin Ștefănescu, C. Sudețeanu, Caton Theodorian Nuși-Tulliu, N. G. Tistu, I. Ursu, Adela Xenopol, Constanța Zamfir.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
STR. PRINȚUL CAROL No. 5. ETAJUL 1.

TELEFON No. 119.

MANUSCRISELE NU SE ÎNAPOIAZĂ.

ABONAȚII REVISTA „CELE TREI CRIȘURI”

Anul II. No. 17.

Oradea-Mare

15 Octombrie 1921

CELE TREI CRIȘURI

Fondator :
Col. G. BACHLOGLU

REVISTĂ DE CULTURĂ

Redactor-șef :
M. G. SAMARINEANU

Inaugurarea monumentului din Oradea-Mare

13 Octombrie 1921

M. S. REGINA MARIA

Sufletul. ^{cu} ~~hi~~ este ^{toți} ~~toți~~ acei care muncesc
pentru mântuirea și mărirea ~~omului~~ ^{omului} noastre
Românii

haria
1921.

Majestate,¹

Veacuri întregi ne-am adormit copiii cu povestea unei Crăese-Zâne. În farmecul ei ne legănam speranța, ne potoleam durerea și înăbușeam zângănitul lanțurilor cari ne țineau în sclăvie. Jugul pe care vitregia sortii ni-l dăruise, ne părea mai ușor, povestind de Cea Crăiasă, care prin frumusețea, prin bunătatea sufletului Ei și prin grija care o purta supușilor, vrăjise un popor întreg.

Noi, suflet din sufletul aceluiași popor, tânjeam departe, fără să ne putem bucura de seninul aceluiași zâmbet, de alinarea aceleiași mângâeri, de binefacerea aceleiași mărinimii.

Aveam o Țară, Rege și Regină; Îl simțeam ai noștri, se hrăneau și Ei cu aceleași dorințe, ținteau către același ideal și totuși, noi, Majestate, cerșeam grija părintească pe la alte porți.

Și ne durea aceasta, căci, neamul nostru nu e plămădit din servilizm. Mândria — nu trufia — ne-a

¹ Omagiu din partea revistei, citit de Colonelul G. Bacaloglu în ziua de 13 Octombrie în fața M. S. Regina Maria la inaugurarea monumentului din Oradea-Mare.

fost haina cu care ne-au înveșmântat străbunii sufletul, și ne durea ca, în această haină, să ne plecăm genunchii, în fața acelor cari nu ne înțelegeau și cari nu aveau nimic comun cu noi.

Sacrificii mari, alăturate la eroismul ostașilor noștri ne-au schimbat acum soarta. Soarele care încălzea până mai ieri libertatea unei părți a Țării, încălzește azi — dela Nistru la câți-va kilometri de Tisa — România întregită. Gemete nu se aud nicăiri, plânsete nu mai sunt și doina nu mai picură, în melodiile ei, aceeași jale.

Nu mai domnește — dela hotar la hotar — duh străin și cu toții respirăm acelaș aer; aerul sănătos al codrilor noștri parfumat de aroma florilor cari ne brodează glia strămoșească.

Copii ai acestei glii, în această zi mare pentru noi, venim să ne plecăm frunțile la picioarele Măriei-Tale. Strânși de pe plaiurile udate de apa cristalină a celor trei Crișuri, — în care acum ne-am înecat trecuta suferință — venim cu inimile deschise să ne închinăm Majestății Voastre.

Crini albi îți presărăm pe tot drumul, crini — floare iubită-de Majestatea Voastră — sufletul neprihănit al românismului din aceste părți.

Și de ne Vei vedea lăcrimând, Majestate, azi când Ești în mijlocul nostru, în stropul de rouă care ne înneacă privirea, să Știi că e toată recunoștința și toată adorarea pe care, veacuri întregi, în trecut, nu le-am putut mărturisi.

Regina Noastră

O zână din poveste

Regina noastră este :

Senină

Cum e cerul din zilele cu soare, . . .

O rază de lumină

Prin care ne zâmbeste un suflet bun și mare.

In zile de durere, de griji, și de nevoi

A suferit cu noi

In așteptarea clipei ce trebuia să vie, —

Și orele de tihnă și sfântă bucurie

Le-a împărțit

Pe toate cu neamul desrobit.

In crâncena furtună

De bubuit de tunuri și ploaie de obuze,

Cu mângâeri de mamă, —

Și pentru toți de-o seamă,

Regina noastră bună topea îndurerarea

Răniților de moarte, ce își dădeau suflarea

Cu numele-I pe buze.

Azi neamu 'ntreg s'adună

Spre-a-I împleti din inimi a dragostei cunună, —

Iar scumpa-ne Crăiasă,

Ca mâine va încinge pe fruntea-I zâmbitoare,

In imnuri de urare

Coroana aurită de mândră-Impărăteasă.

POLITICĂ ȘI CULTURĂ

Intr'un cerc de scriitori, un ziarist român de origine recentă nu s'a sfiit să-și înfrunte adversarul său, român get-beget, cu vorbele:

— Să vă iasă din cap ideia că România-Mare mai e un stat poliglot!

Și, sub numele de democratism și umanitarism, o mare parte din presa noastră, în care lucrează, în majoritate tocmai ziařiști de origine recentă, se duce în mod subversiv, o luptă abilă și din ce în ce mai vie, în contra culturii naționale și-a factorilor care o reprezintă.

Ceeace e mai trist e că, însuși o parte din acești factori, mînați de interese de politică internă sau externă, cred nemerit să pozeze în apărători ai culturii streine, la adăpostul unor dictoane ca acestea: „arta e universală;“ „frumusețea nu are patrie;“ „artiștii, de orice naționalitate ar fi, sînt mai nainte de toate frați, preoți ai unei aceleiași religii...“

E vremea ca grosolana confuzie pe care interesele politice a adus-o în problema culturală, să înceteze.

Nu e adevărat că arta e universală, decât numai în cazul cînd e manifestarea unei genialități, complete și cînd a trecut destulă vreme pentru a fi recunoscută ca atare. Cele mai multe din manifestările curente ale artei sînt produse numai ale talentului, numai ale unei genialități parțiale și ele poartă pecetia sufletului colectiv — pecetia neamului din care se trag artiștii sau scriitorii. Nouăzeci și nouă din producțiile artistice și literare franceze, engleze sau germane sînt produse specific naționale franceze, engleze sau germane — și singura deosebire e că, dintre aceste trei culturi, cea franceză, ca una ce prin esență e mai intelectual-logică, are capacitatea de a influența mai ușor sufletul altor națiuni, fără a le deforma.

Și acest lucru e adevărat nu numai despre literatură, unde pecetia națională se dovedește prin limbă, dar și pentru toate celelalte arte.

Gustul românesc, nu e tot una cu gustul unguresc, german, rusesc. Operele de artă românești, trebuie, vrînd-nevrînd să dea pe față acest gust. Iar ideia culturală ce tre-

bue să însufletească pe toți factorii noștri de cultură e să facă să triumfe în atmosfera ideală a României-mari, a c e s t g u s t și nu altul, precum, prin constituția noastră politică, puterea politică e dată majorității acestei țări, cari sânt românii, și nu alte elemente etnice.

Cine se abate de la acest fundament, și cine vede că prin organisme artificiale se poate face o înfrățire adevărată între cultura românească și cultura celorlalte minorități etnice, păcătuiesc, și în contra neamului și în contra bunului simț.

Fiecare cultură își are sufletul, legile și factorii ei. Cu cât acest suflet e mai conștient — și nimeni nu poate vorbi de inconștiența culturală a minorităților noastre etnice — cu atât e, în mod firesc, mai dușman sufletului, legilor și factorilor celorlalte culturi. Artistul din frământările, chimerile și fericirile ființei sale adinci își plăsmuește operele. Dar în acele adincuri nu poate găsi de cât viața lui și-a părinților, a moșilor și strămoșilor lor, — a neamului său mai'nainte de toate. El își va hrăni opera cu iubirea de sine și de ai săi și cu ura celorlalți, cu amintirile care exaltează ființa lui, în mijlocul neamului său, fiindcă cea d'întîi pricepere, cea d'întîi recunoaștere și glorie de la ai săi trebuie s'o ceară și aceea îl încălzește mai mult decât oricare alta.

Și oricît ar păstra caracterul umanității, marile opere geniale — care tocmai pentru aceasta r a r își găsesc din capul locului adevărata recunoaștere în sînul neamului lor — ele nu-și fac efectul mai întîi, decît tot prin caracterele naționale ce întîmplător pot avea.

Concluzia răsare de la sine.

Nu e vorba de a persecuta diferitele culturi ale minorităților etnice. Persecuția — necazul vremilor — nu scoboară ci înalță popoarele ce posedă o adevărată vitalitate. Căci doar mărirea noastră de azi din persecuția veacurilor am tras-o, și viața noastră națională de astăzi, din comprimarea vitalității noastre trecute își trage virtutea.

Fiecare neam din cuprinsul României-mari, desvolte-se cât o putea — și într' alt cît o poate permite atmosfera social-politică a țării. Ele pot să aibă și speranța că din punct de vedere cultural și artistic pot să întrecă cultura și arta românească.

Din partea noastră însă, față de ele, se cere o desăvârșită rezervă. Toate combinațiile de natură comercială sau politică pe care le încearcă unii factori internaționalizanți ai noștri trebuie osindite și pecetluite. Factorii culturii române, respectându-și individualitatea și direcțiile proprii, trebuie să formeze un singur mănunchiu pentru a da maximum de producție artistică cu pecetia românismului. Unirea și emulația lor, în atmosfera culturală românească, — și cu experiența dobândită de-o sută de ani în contact cu marea și umanitara cultură latină — este singura cale la care ne obligă, nu numai datorită cetățenilor români, dar — și mai cu seamă — însăși conștiința literară și artistică, adevăratul izvor al culturii.

Politica să rămână politicianilor; dar cu grija lor de a-și crea prestigiul politice de o zi — n'au ce căuta în sfera culturii naționale. De steagul acestei culturi nu le 'ngăduim nici-o fașie.

Mihail Dragomirescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fragment

— Din Regele Runa —

Patima privire n'are . . .

*Ea e soră cu păcatul, niciodată nu alege, —
Intr'un pârâie pătrunde de-o potrivă ca 'ntr'un rege.
A pătruns: de-ai fi palatul cel mai falnic pe pământ,
Turnurile tale mândre clătina-se-vor de vânt;
Pe când ea, mugind, cu ghiare înmiite, de vâpae,
Sapă'n ziduri și pătrunde din odae în odae . . .
Darmă statuile sfinte și coloane albe darmă,
Zi cu zi a lor ruină, ruinându-se, se sfarmă,
Iar cenușa lor sau doarme, de o luminează luna,
Sau cutreeră văzduhul de o vântură furtuna . . .*

VASILE AL-GEORGE.

AVOCAT ȘI VOCAȚIUNE

L'ordre des avocats est aussi ancien
que la magistrature, aussi nécessaire que
la justice.

D'Agnesseau.

Un vechiu autor istorisește că era un timp când Atenienii obligau pe avocați să pledeze înaintea magistraților fiind separați de o perdea. Acest popor de artiști se temea ca nu cumva judecătorii să nu fie seduși, antrenați, subjugați de farmecul și de grațiile exterioare ale oratorilor. În adevăr, frumusețea este după cum spune Schopenhauer, în aforisme asupra înțelepciunii în viață, „une lettre de recommandation toute ouverte qui vous gagne le coeur à l'avance.”

Aprehenziunea Atenienilor, ar fi părut rău justificată însă față de omul a cărui existență încerc s'o retrasez, a cărui existență ar putea servi de pildă celor ce se ocupă cu studiul complex al dreptului, acel care timp de cincizeci de ani de luptă în carieră a fost încărcat de triumfuri oratorice, care la tribună sau în piețele publice a știut să miște sau să calmeze mulțimea, ținând-o sub imperiul voinței sale, care la bară a desfășurat toate resursele unui talent incomparabil de suplețe și de varietate și care cu drept cuvânt a fost salutat de un contemporan avocat și el, ca avocatul cel mai complet, care s'a putut întâlni. Această apreheziune ateniană ar fi rău plasată învedereat față de cel despre care încerc să scriu, despre acel Isac (Moise Adolphe) Cremieux care era un monstru de urâtenie, dar care era dotat de la natură cu inteligență vie și promptă, cu o remarcabilă suplețe de spirit și cu acel dar divin al oratorului, acea putere de-a emoționa pe altul și de-a fi emoționat el însuși și care în înflăcărarea temei ce susținea, atingea culmile sublimului. Cremieux s'a născut la Nîmes din familie izraelită, la 30 April 1796. Încă de copil manifesta o surprinzătoare ușurință în a se instrui, învăța în acelaș timp limba franceză și limba hebraică, iar la școala unde fusese dat, dobânda regulat toate premiile.

Aceste precoci succese au decis familia să-l trimită la Paris pentru a-și continua studiile.

Cremieux intră deci la vârsta de 11 ani la liceul imperial (azi Louis le Grand). Siguranța minunată a memoriei sale, promptitudinea spiritului, eleganța și vivacitatea cuvân-

tului îi aduseră de la profesori numeroase recompense, iar de la conșcolarii săi, o poreclă, care merită a fi citată: îi ziceau avocatul. În acest timp pe lângă vocațiunea profesională se revelau în el și instinctele artistice; cu puținul ce avea nu lipsea de la Théâtre Français, unde mergea de 2 ori pe săptămână să aplaude pe Mlle Mare și pe Talma. Cremieux nu putea rămâne indiferent la evenimentele politice, ca tot tineretul din acea epocă, crescut în sgomotul victoriilor lui Napoleon, era fanatic de eroul pe care îl considera că este încarnațiunea patriei. În ziua de 16 April 1815 prezentându-se împăratului în fruntea unei deputațiuni de camarazi, cu care ocaziune i-a vorbit, în ardoarea entuziasmului a purtat 2 zile în eșarfă mâna care atinsese mâna lui Napoleon.

Dezastrul de la Waterloo nu'l isbi numai în speranțele sale de retorician, de oarece din această pricină nu se mai putea ține concursul general și astfel pierdu ori ce șansă ca în acel an să poată obține premiul de onoare, dar fu atins în patriotismul său neexagerat și durerea crescă încă la știrea că se semnalase tulburări în orașul său natal, ceea ce indica revenirea Restaurățiunii. Această știre îl făcu să se înapoieze în familie.

St. Stăncescu

(Va urma).

Peședintele Curții de Apel, Oradea-Mare.

FEMEIA ȘOPEȘTE

Am strâns din ceruri toată adâncimea,
Cu toată râvna lui de trai de lut;
Și 'n pântecul meu a început
Să-și incolțească pruncul frăgezimea.

Îl simt sub inimă, cum și-a țesut
Vieța lui, sfidând întunecimea
Din carnea mea pe care-aștern mulțimea
Nădejdlor înfiripate 'n scut,

Cum mușcă 'n visul meu nesățiosul,
Cum bea din sângele-mi nepotolit,
Și cum îi dau, în așteptări, prinosul

Din tot ce am, din tot ce m'a urzit;
Doar mâine, 'n brațele-mi va fi: frumosul
Copil al meu de soare-acoperit!

ALEXANDRINA SCURTU.

CÂND A NINS PE TÂMPLE...

Picături mari loveau geamul ferestrei. Norii se alungau pe cer cu îngrijire, desenând rotogoale gri-alburii, cari de cari în forme mai fantastice. Vântul îndoia copacii golași, de credeai că fac mătânii așa li se aplecau vârfurile spre pământ.

Era trist afară — părea zi de toamnă când totul moare, când arborii se desbracă spre a se înveli cu plapuma zăpezei. Și cu toate astea, era prin Martie, — mugurii abia începeau să-și arate dorința mare de a vedea lumina, — aerul deși încărcat cu aburi reci, mirosea parcă a înnoire, a viață nouă.

* * *

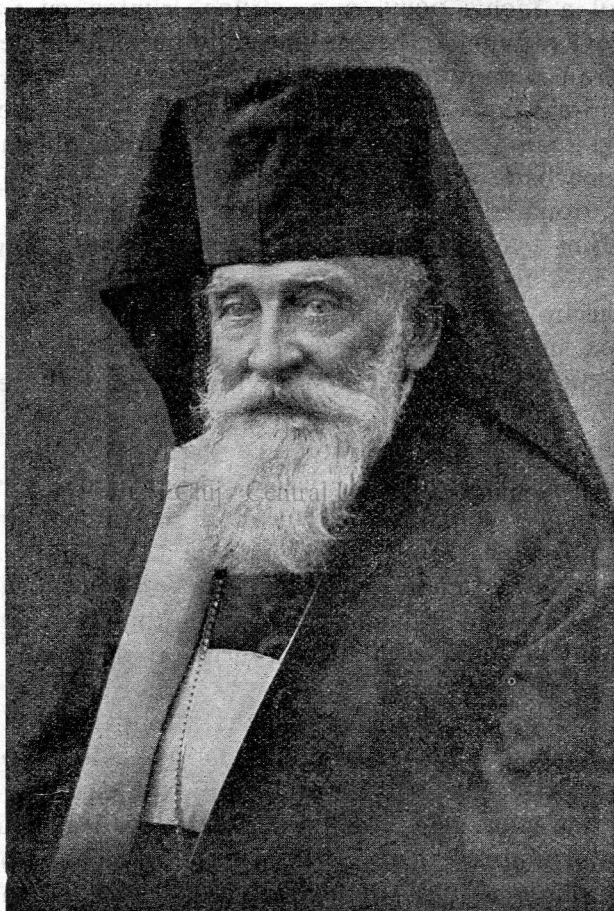
Cu coatele rezemate de birou, într'o visare nedeslușită, Virgil privea spre lumină și fiecare picătură de ploaie ce lovea geamul parcă'l durea, îi irita nervii, îi furnica corpul. Se ridică cu oare-care lenevie dela birou, se îndreptă spre oglindă și se privi lung; un surâs trist se desena la colțul buzei, un surâs ce părea mai mult o strâmbătură, o urmă de ironie.

Fire argintii străluceau pe tâmples, albeața mustăților îi vorbea plin de înțeles. Pe la marginea ochilor și în încheietura buzelor, creșuri cari de cari mai pronunțate, îi aduceau aminte fiecare din ele, de viața ce a dus-o, de nopțile în veghe, orgiile cărora se robise. — Da... petrecuse mult — călătorise peste tot — cheltuisese o avere. Și ce-i rămăsese? Nimic!... dar absolut nimic!... căci, din petrecerile de noapte, cu subiecte schimbate la fie-ce cotitură, nu-și reamintea decât desgustul sentimentelor bolnave, — din sborul călătoriilor, nu prinsese de cât simple vederi de panoramă, iar din banul cheltuit de multe ori într'o risipire fără rost, nu avea cel puțin iluzia c'ajutase pe cineva, că alinase vre-o durere.

Câte-va mișcări de cap, ca o părere de rău de cum și-a trecut tinerețea și o umezeală a ochilor fu răspunsul de mulțumire, oglindei ce-i arătase chipul.

Se întoarse la biurou, deschise sertarul; din mijloc și din noianul hârtiilor vechi îngălbenite, scoase o fotografie;

o rezemă de călimară și o privi lung. Era chipul unei femei—întâia femeie care i-a dat tiorii iubirei, dragostea desăvârșită. Era frumoasă—cu părul negru și pielea albă ca petalele crinului, ochii mari, sprâncenele negre arcuite de-ai

I. P. S. ROMAN CIOROGARIU Episcop de Oradea-Mare 1921
Instalat în scaunul arhieresc la 2 Octombrie.

fi crezut că sunt puse de mână de om iar nu dăruite de natură, și gura mică ce se deschidea întocmai ca o floare, ale cărei petale udate de rouă și sărutate de raze se desfac, lăsând parfumul să se răspândească în aer. — ...Părea o floare de nufăr ce țâșnește din apă, năzuind spre lumină

și viață!... Măinele îi erau întoarse pe după gât, făcând cruce cu corpul subțire, dar bine sculptat al acestei frumoșii omenesti.

Pe dosul fotografiei câte-va vorbe: »Oublie—moi. La plus belle des victoires est de vaincre ton coeur«.

Virgil a închis ochii, și-a strâns fruntea cu palmele și când a revăzut lumina, ea îi părea tulbure, neînțeleasă, căci ochii îi erau plini de lacrimi.

Atât i-a rămas din viața lui goală — a iubit-o atât de mult și fusese atât de fericit, că de-atunci încoace totul îi părea searbăd, gol, viață moartă!

Sunt douăzeci de ani de când l-a părăsit și această viață de om, trăită din frânturi de sentimente bolnave, de crâmpie de liniște și sgomot—toate nu i-au dat cea mai mică tulburare—nici o mulțumire.

De ea nu mai știe nimic—de sigur că și dânsa numără fire albe și cute pe obraz, dar el artistul de frumos, amantul, o vede aceeași, cu același chip și mlădiere de trup, cu același surâs și mișcări molatece de brațe!...

...Și afară plouă și e trist în sufletul lui Virgil, tristețea ce-o naște un cântec de prohod pe ruinele unei vieți!

— «Voi pleca iar... deși știu că iar voi suferi... Victoria pe care acum douăzeci de ani mi-o impusese ea, n'am putut încă s'o câștig... am iubit-o prea mult și am fost prea fericit ca să uit singurii ani de viață ce i-am trăit.»

Ca pe niște moaște sfinte puse fotografia la loc, își șterse ochii și se apropie de fereastră — i-se părea că n'are aer, o deschise. Ploaia îi biciui fața cu asprime, iar vântul îi flutură șuvițele albe-negre, ce'i încadrau fruntea. El aproape n'o simțea, ochii i se fixaseră departe, spre ceața norilor ce pluteau atât de jos, nori ce dedeau înfățișarea unor siluete fantastice, schimbătoare de formă și culoare!...

De departe, se vedea petice verzi de grâu ce răsărise sub zăpadă și privindu-le, culoarea lor vie părea că-i zice: vezi, cât suntem de frumoase deși ne-a sărutat crivățul și ne-a învelit neaua! Aide, mai ai timp de desfătare!... Mai ai victorii de câștigat de pe urma iubirilor!...

Sărmană consolare, cât de ispititoare ești!...

Trenul fugea nebun, de parcă era gonit dinapoi. Virgil, pe galeria vagonului privea atară cum i se ștergeau priveștiștele una după alta, schimbând culorile și forma.—Alături de el, cu privirea perdută pe câmpuri, se desena spre fondul galeriei silueta unei femei. Fără voie, mai mult dintr'un sentiment de curiositate, privirea lui Virgil se prinse spre acea parte. Ochii copilei, căci mai mult copilă era de cât femeie, se întoarse instinctiv spre el și privirile li se încrucșară. Intocmai ca două fire electrice ce se ating și produc scânteie, așa se născu un curent de comună apropiere între ei.

Pe nesimțite, se găsiră unul lângă altul.

— Mergeți departe domnișoară?

— La Ploești.

— Păcat că drumul meu e mai lung!... și o părere de rău se desenă pe fața obosită a lui Virgil... Eu merg spre Moldova.

— A!... e frumos pe acolo!... și dânsa rămase gânditoare...

A trecut câte-va ceasuri și a trecut și Ploeștii și ea, copila încă mergea înainte... se vedea bine că în viața lui Virgil se năștea ceva promițător de noi speranțe, ceva din viața timpurilor de apoi!

Au plecat amândoi înainte; el mai ales, temător, căuta s'o îndepărteze de tot ce putea să râvnească la comoara ce'i eșise în cale. Și nădejdea, pătrunse iar în sufletul acestui naufragiat al soartei, care până mai eri, își plângea tinerețea stinsă fără nici o desfătare, sburată încă din leagăn!...

* * *

Sunt mistere ale naturii pe care nu le putem desluși; sunt apropieri de sentimente cărora nu le poți da deslegare. În concertul neobosit al vremurilor, primăvara nu stă alături cu toamna, și păsărica tânără cu ochii negri și sprincenele arcuite, icoana celei dintâi dragoste a lui Virgil, nu putea sburda în jurul noului cuib cu aceiași chemare de viață, alături de cei aproape cinci-zeci de ani ai noului ei tovarăș. El o perdeea din ochi;—privind'o așa de drăgălașe, cu acel răs copilăresc din care țășnea viață și tinerețe, bie-

tul cerșetor de fericire, trăia din timpurile copilăriei, singura pagină ce'i îmbogățea amintirile.

...Și au stat așa cât-va timp—și au spus multe, au trăit din istorisire, și s'au iubit cum poate să iubească cei ce sunt nepotriviți și se înșală singuri de taina iubirii lor!...

Dar, a venit timpul să se despartă, căci dacă el n'avea țel în viață, ea avea stăpân pe cel dintâi căruia îi datora primii fiori de iubire—prima tremurare de gene... Și și-au luat alte căi, căle firești în drumul vieții lor, ea având mai mult respect de cât dragoste pentru el, iar dânsul adorația icoanei din timpuri — asemuirea cu fecioara ce-o iubise întâiași dată, copila cu ochii mari, gene dese, pline de mister, gâtul alb, punctat cu două alunițe aproape ascunse ochilor cercetători!

.....

Și după două-zeci de ani, Virgil a trăit iar câte-va clipe ca pe vremurile când, zăpada lipsea de pe tâmples și creșturile de pe obraji. Și când dânsa a plecat spre rostul ei, cu promisiunea că'l va vedea iar, ochii lui au plâns visul realității de demult—a plâns iubirea cea nouă, ce după atâta amar de vreme a izbucnit iar în inima lui oboșită de așteptare—a plâns gândindu-se că cine știe dacă va mai putea să-și învingă inima, dobândind o nouă victorie, când nici pe cea dintâi n'a fost în stare—a plâns când a văzut, că copila deșteptată din aiurarea unor clipe amănitoare, a înțeles că tinerețea ei aproape feciorelnică, a fost întocmai ca floricea gingașă la umbra vlăstarului îndoit de furtuni, lovit de ploi, ars de soare!

* * *

...Cum ne înșelăm unii pe alții și vrem să întoarcem rostul firei. Ori cât sbucium și stăruință pe altarul sentimentelor, rămâne însă întipărit pentru vecie în inima fiecăruia, ca o icoană veche, purtătoare de evlavie, prima noastră iubire, cei dintâi fiori răsăriți la prima chemare a dragostei. Celelalte iubiri nu sunt de cât reflexe slabe, lumini de astre călătoare cu traiu vremelnic!

Inima își are rostul ei—vom fi nebuni de vom crede încă în anotimpurile dragostei și că dacă n'am iubit în

primăvara vieții, iarna poate să aducă alt-ceva, de cât răceala unor sărutări sarbede — înfrigurarea unor îmbrățișări sterpe!...

«Așteaptă Virgil!... ori-câte sclipiri noi vor izbucni din iubirea voastră, nu-ți face iluzia trăinicieii celei d'ântăi... vei mai alătura fotografiei ce-o divin zezi, încă una la fel de frumoasă—cu chipul de îngeraș, păr negru, ochii mari și gene dese și... vei plânge de două ori pe ruina primei și ultimei iubiri!»

Victor Bacaloglu.

APROAPE DE CIMITIR

— Ady Endre. —

Și-o fi să am odată la casă-un singur geam
Și cute-adânci pe fața-mi brăzdată de durere
Și-un cimitir sihastru chiar în apropiere.

O, cimitirul rece, la margine de sat,
Blajin și trist într'una, cu crucile plecate,
Se va uita 'nspre mine în nopți întunecate.

Și 'ncremeniți noi singuri privi-ne-vom mereu.
Iar sufletu-mi gigantic va tresări 'n neștire —
O, nu e bine-aproape să stai, de cimitire.

Eu simt în mine-adesea c'a morții negre — aripi
Mă vor cuprinde 'n mreajă. Și-uita-voi, că trăește
În mine marea viață, ce-aprinsă strălucește.

Dar satul doarme 'n vale în somn adânc și greu
Și eu mai stau de veghe pe când apune luna:
De mine cimitirul s'apropie într'una.

Și 'n semisomnolența ce mă 'mpresoară — apoi
Mă 'ntreb a mia oră cu 'nchisele pleoape:
Că eu, sau cimitirul, venim tot mai aproape?

Iustin Ilieșiu.

BARBA ȘI IDEIA.

O barbă ascuțit tăiată dă figurilor supte și mutrelor ascetice o mare fineță și le face să se asemene cu acei faimoși eruditi cari trăiau în Occident, mai ales în Franța, pe timpul Valois-nilor.

O asemenea barbă dă, până și vorbirii celui ce o poartă, ceva amenințător și înțepat.

„Pe timpul Renașterii — când spiritul antic resuscită spre a înmulți îndrăzelile dialecticei franceze, zice Paul Adam, moda părului tuns scurt seduse pe cei ce vroiră să atribuie capului toată importanța, el fiind, dom și templu al ideilor. Craniile aproape rase, bărbile ascuțite a lui Ambroise Paré, a lui Montaigne, André Vésale și La Boétie au ridicat mult prestigiul persoanelor lor, dându-le acea aparență de oameni ai cugetării.

Anatomia pe care o încropiră ei, scepticismul fundamental pe care îl restaurară odată cu sinteza cunoștințelor morale și fizice, atunci în mare cinste, acel Discurs despre servitutea voluntară pe care îl redijară — făgăduinți sociale reluate la 1789 — acele comori cari fură îngrămădite în capetele inteligente ale epocii meritau, orice s'ar zice, emblema semnificativă a unei țeste în formă de cupolă, a unei guri și a unei bărbii în formă de flacăra, așa că verbul să pară emis prin focul purificator...”

Oare emancipatorii cugetării din Occident, acei cari în vâltoarea războaielor religioase, au simțit nevoia de a'și exprima suferințele, de a'și afirma durerile lor mute prin mutrele lor ascuțite, nu ne îndreptățesc ei să gândim și s-o spunem că „arhitectura“ feței, pentru apostoli, este un mijloc de sugestiune?

Iată, de pildă vechea Asie semită, hrănind — dela Babilon la Tir — atâtea generații de magi, de sacerdoți, de regi și de războinici așa de încrezuți și de fuduli prin păroasele „avantaje“ ale obrazilor lor. Puterea și înțelepciunea se exprimă doar pe basso-relief-urile dela Suziana, prin mijlocul acestui caracter fizic.

Rudă al Dinspitar-ului chaldeian, Zeus al Grecilor, Jupiterul Latinilor fû reprezentat așa cum e omul la patru-

zeci de ani: mușchiulos, larg în spate, viguros, după tipul Assirienilor omoritori de lei. O coamă inelată, imitată mai târziu de perucile lui Ludovic al XIV-lea, amplifică superbia „Stăpânului fulgerător“. De pe tâmpile până la grumaz atârna, încolăcindu-se goșgogeamite chică bătoasă, lungă, încrețită. Astfel că craniul cu obrazul luau o aparență monumentală.

La vechii Greci, Pericle și Platon, Socrat și chiar Diogene uzară și ei de aceleași atribute naturale spre a impune vulgului credință în cuvântul țîșnit din capetele lor, pe cari un asemenea ornament le lărgia.

Atleții însă, precum și băieții tineri aveau grije să se tundă, pentruca jocul mușchilor să rămână vizibil, pentru judecători, sau cât timp dură lupta, cursa ori asvârlirea discului.

În perioadele savante și rafinate, dela începutul imperiului roman și în tot cursul secolului al optsprezecelea francez, gustul de a părea tânăr față de femeii îndemnă pe bărbați ași rade cu totul obrazii, bărbia, tâmpilele. Sub Antonini, cultul bărbii redete bărbaților înfățișarea virilă și maiestooasă a lui Iupiter.

Mai târziu, spre a dovedi în chip exterior disprețul lor pentru putința fizică, creștinii preconizară obrazul scofălcit al servitorilor, al supușilor și al docililor. Clerul lor propovădui obiceiul, afirmând astfel conșiența ce avea în torța morală. De aci se născu obiceiul de a atribui spânilor însușirile de tandrețe și de sentimentalitate, odinioară apanagii ale clericilor.

Nu e deci fără interes să dizertezi asupra artei de a „compune“ masca fiecăruia.

În epoca doctrinară, predomină printre gravii legislatori obiceiul de a purta „favorite“. Mulțumită acestei eflorescențe adventice, personajul — privit din față — părea că își are coama până peste tâmpile.

În Rusia, în 1551, Ivan IV cel Crud, n'a convocat un sinod care hotărî: „că ași rade cineva barba eră a se declară vrăjmaș al lui Dumnezeu, a se face deosebit (și nu după chipul și asemănarea lui) și că chiar vărsarea sângelui celui vinovat încă n'ar putea răscumpără o atare vină?“

Precum se vede din cele de mai sus, puțin a lipsit omenirii dealungul vremii, și mai ales în epocile de aprigă reglementare, să nu i-se prescrie — sub pedepse aspre — anumit fel de a'și tăia părul și anume bărbii, barbișoane, favorite (sau absența totală a acestor apendice), fiecării categorii sociale și fiecării bresle de meseriași, spre a putea fi recunoscute după „capetele“ cu cari s'ar fi înfățișat și pe cari ar fi fost legalmente obligate să-și-le „compună!“

Tg. Mureș

Prof. Dr. N. E. Idieru

Din literatura rusă.

Roze

*Visat-am roze roșii, semețe:
mirezme 'mi vărsau ele 'n suflet și 'n gând:
— E-alintul vrăjitor al iubirii,
ce 'și spulberă scumpul polen în curând.*

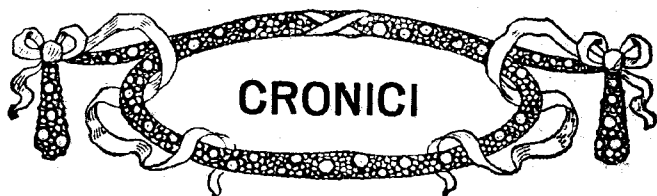
*Am mai visat și galbene roze:
cu furie smuls-am corolele lor.
— E-al geloziei sbucium vifornic
ce mistuie inima 'n chin arzător . . .*

*Visat-am roze palide, triste;
petalele lin picurau la pământ:
— sunt lacrimile plânse 'n tăcere
târziu pe sihastrul iubirii mormânt.*

Cernăuți

GEORGE VOEVIDCA.

Cronica Literară.

George Coșbuc

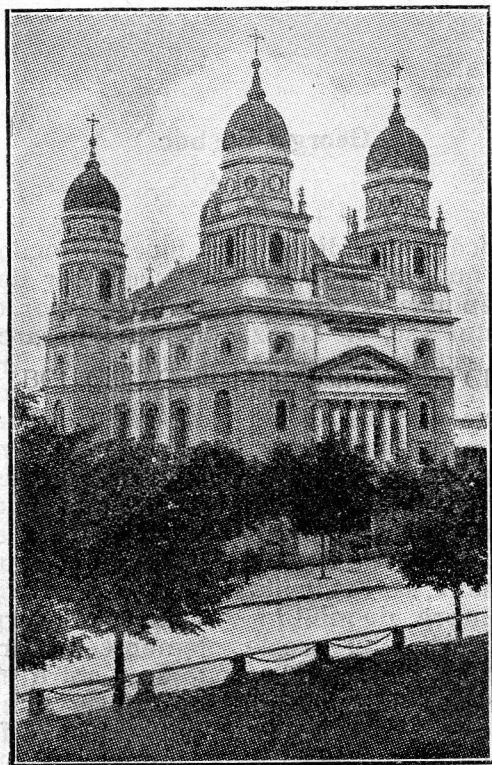
II.

Poezia epică și cea lirică sunt fiicele epocilor primitive. Ca adolescent nu poți fi de cât liric sau autor de balade sau fragmente de epopee reușite. Pe poetul acestor două genuri îl insuflă talentul său, îl crează mediul în care a trăit și-l perfecționează avânturile nobile ale tinereții. Artistul devenind dramaturg, romancier, autor de opere istorice și literare mai vaste va trebui să se fi dăscălit în școala de fier a necesității și a experienței. Va trebui să vezi viața în larg, să studiezi bine și profund resorturile unei societăți, să pătrunzi și să înțelegi fără greș sufletele și pornirile, să descoperi tainele naturei și atunci, dând perspectiva adevărilor găsite, să le proiectezi pe un plan mai apropiat sau mai depărtat al scenei umane, să le asimilezi aceste schelete psihologice — adevărate umbre ale minții — și să le dai carne. Sub suflul creator al artistului aceste elemente dispartate primesc viață în cuptorul fantaziei sale, se topesc, intră în calapoade, iau forme, devin realități mult mai vii, forțe conștiente cu o menire în lume, sau trăind din instinct — și astfel se întruchipează romanul, tragedia, drama, comedia, epopeea.

Cu cât pedestalul pe care artistul stă e mai înalt, cu cât orizontul cercetărilor sale este mai vast, cu atât dănsul va prinde mai bine conturul lucrurilor, cu atât va reda viața mai intens. Va trăi la Atena, la Roma, sau va înflori pe pământul renașterii italiene, sau își va alege sediul studiilor sale Parisul, Londra sau unul din marile centre de viață ale lumii. Poate că se vor găsi sforțări individuale, concentrate și puternice și în alte centre mai mici, vor fi dat, aceste energii răzlețe și viguroase opere de artă incomparabile, — dar ca ele să fi putut căpăta măreția, imensitatea curentelor sociale și individuale, nemărginirea și focul aspirațiilor nepotolite ce o găsim în monumentele lui Michel An-

gelo, Balzac, Tolstoi, va trebui să ni-i fi închipuit pe una din marele estrade, de unde se poate vedea și cuprinde mai bine tot ce se petrece în laboratorul universal al omenirii.

Născut într'un orașel de provincie, crescut în mijlocul unei naturi sănătoase și a unei vieți ca și primitive, transportat pe urmă într'un oraș mai mare, într'un mediu de studenți studioși și de profesori pedanți, găsind un loc într'o

Mitropolia din Iași.

revistă, pe armă într'un ziar, ca să-și publice la început încercările literare și mai târziu miclele sale capodopere, iată evoluția artistică a lui Coșbuc. Într'o monotonie mută, lipsită de spiritul de aventură, personalitatea sa n'a reținut de cât primele impresii, el a rămas trubadurul poporului nostru, a cântat dragostea cu el, a iubit eroismul cu el, a luptat alături cu pârçălabii lui Ștefan cel Mare, s'a răsboit alături de Mihai Viteazul la Călugăreni, a cântat bravura oștilor noastre, a luptat sub zidurile Plevnei și Griviței și după Alexandri, dânsul este reprezentantul poeziei naționale la noi.

Alexandri ca și Coșbuc, s'au inspirat din popor; au studiat unul și altul, au vibrat la cele mai mici evenimente ale neamului nostru. Cel d'întâi, însă, a rămas mai la suprafață, cel de al doilea s'a contopit cu aspirațiile milenare ale poporului român, rob în propria sa țară, strein în glia lucrată și frământată cu sudoarea și sângele său, în contra celei mai ticăloase și mai perzistente oligarhii, strigând cu dânsul versul profetic, care prin el însuși a fost capabil de o revoluție!:

Noi vrem pământ.

În afară de câte-va izbucniri de revoltă, în tot restul operei sale, Coșbuc a rămas autorul primului său volum de „Balade și Idile.” Venind în București, a rămas un dezțarat, cântărețul unei vremi trecute, cel ce a întrupat amintiri patriarhale. N'a avut varietatea artiștilor mari, nu l'a atras viața intensă și de luptă. S'a dat invins, și în această ipostază a vieții sale artistul a salvat pe om. Și-a restrâns câmpul de activitate și și-a mărginit orizontul. Dar în acest domeniu mic, Coșbuc este incomparabil. Mai mult de cât ori cărui alt gen-literar, geniului liric și celui epic îi trebuiește o formă lăpidară. Are strofecari concentrează în ele pictura peisagiului, muzica peisagiului ori mișcarea peisagiului.

Afară-i vânt și e' norat,
 Și noaptea e târzie;
 Copilele ți sau culcat —
 Tu inimă pustie,
 Stai la vatră 'n cet plângând:
 E dus și nu mai vine!
 Ș'adormi târziu cu mine 'n gând
 Ca să visezi de mine.¹⁾

Când îl năpădesc amintirile, poetul inconsolabil invăluie totul în ceața melancoliei. Totul plânge. Ce expresive sunt versurile:

Ah! e mult de-atunci! Cărarea
 Netedă pe deal urcă,
 Dealul plin de flori eră
 Și albastră zarea.²⁾

E o poezie, însă, în care Coșbuc a descris drumul spre ideal. O fată de împărat se întâlnește pe lângă o fântână cu un fecior de crai. Tânărul e frumos ca în poveste — mirajul artei. El pleacă în lume, în luptă crâncenă. Ea tot trece pe la fântână, credincioasă promisiunii sale de a-l aștepta până la reîntoarcere. Și astfel trec anii:

¹⁾ Mama. ²⁾ Pe deal.

Treceau drumeji pe lângă ea
 Șoptind, dar dânsa nu-i vedea,
 Treceau și zilele zburând,
 Treceau și luni, treceau pe rând,
 Treceau și ani, ei nu-i trecea
 Răbdarea așteptând.⁹⁾

Și așa îl tot aștepta, frumoșii ochii ei se scurgeau de plâns, catifelata față i se sbârcea, zveltul trup, turnal parcă, i se încovoia, dar ea nu se mișca de la locul întâlnirii. A găsit-o moartea așteptându-și pe alesul inimei sale. L-a așteptat ca o vestală care a jurat că va păzi veșnic la vatra focului sacru al dragostei.

E o capodoperă. Descrierea martiriului biete fete ce urmărește un ideal, când toți în jurul ei trec nepăsători la suferințe, răbdarea aceasta sfâșietoare, deziluzia aceasta desagregantă, batjocura aceasta a realităților de un suflet nobil, nu e însuși evoluția sufletească a artistului nostru ?

Înaltă și admirabilă concepție a vieții. Nici vișorile existenței, nici valul de ură al invidioșilor, nici grozăvenia suferinței nu l'au putut abate; l'au plecat, dar nu l'au învins, l-au făcut să sufere, dar nu l-au încercat să-și uite menirea.

Coșbuc a renovat și a dat viață unui curent sănătos la noi, după moartea lui Eminescu. Scâncitorii la lună și la stele, ofiliți înainte de vreme ai literaturii, talentele sarbede și veștede ale curentului eminescian, imitatorii nedemni ai marelui poet — care a fost un uriaș răsvrătit, un poet de luptă și în urmă numai un învins — au trebuit să dispară în fața acestei lumi noi, în fața acestei sonorități incomparabile a limbei, în fața ritmului energic, în fața sentimentelor simple și zdravene ale poeziei lui Coșbuc. El este părintele școalei poporaniste și unul dintre întemeetorii țărănismului (care a avut marea menire să scape pe țărani de sub jugul latifundiarilor pripășiți din toate colțurile pământului în țara românească spre a exploata, a o jăfui și a petrece.) Cu toate scăderile ce le-a notat printr'unele exagerări, această școală ne-a dat câte-va talente de mână întâia, a îmbogățit cu forme populare noi, vocabularul veșted și uzat al continuatorilor lui Eminescu. Ca o caracterizare a poeziei lui Coșbuc putem afirma că, din punctul de vedere al formei, este cel mai mare versificator al nostru; e cel d'întâi poet de balade artistice și de idile câmpenești, care a creat genul, formele versificației, ritmul și ca încheiere, rămâne cel mai mare peisagist al țării noastre.

Însă restrângându-și câmpul de activitate, poetul nostru a trebuit să se repete. Cele mai frumoase poezii ale sale conțin lungimi inutile. Lipsa de variație în opera sa umple de

⁹⁾ Spre ideal.

monotonie codul concepțiunilor sale. În inspirațiile scurte, în improvizații și în balade istorice tratate izbândește mai întotdeauna. Conțin, în schimb, atâta vigoare versurile lui Coșbuc, are o variație de ritm așa de multiplu și de muzicală prinde așa de bine situațiile dramatice dintr-o baladă, este așa de clar și așa de „obiectiv” — este unul din poeții noștri care se ocupă foarte puțin de el, — încât va fi întotdeauna poetul clasic al adolescenței, trubadurul dătător de avânt al tinereții.

Să se citiască în această privință „Nunta Zamferei”, o admirabilă poveste, strălucită ca precizie de stil, ca ritm, ca muzicalitate și culoare, o oglindă ideală a vieții noastre de la țară, în timpul unei nunți. De-asemena El Zorab, dramatică, energică, dar nu tocmai comentată; Cântecul barbar — vijelios, puternic, dar cam forțat ca accent și ca avânt, „Mama” pătrunzătoare și melancolică, insinuantă și cuceritoare prin puterea sincerității și prin vigurozitatea compoziției; „Moartea lui Fulger” — cu un exord dramatic expresiv la început, cade la sfârșit în lungimi inutile. Despre „Noi vrem pământ” putem spune că e una din cele mai robuste ale sale, un poem din cele mai năvalnice, în care clocotesc talazurile de răsvrătire ale milioanei de suflete ce zac strivite sub călcâiul veneticului nemernic, izbucnește în scăpărări de săbii, în fulgerări de ochi — și în încheștări de pumni și n'are pereche în istoria literaturilor.

Ion Foti.

Cronica financiară.

Repatrierea și conversiunea titlurilor.

Aceste două probleme financiare au reapărut în timpul din urmă ca două probleme speciale ardelenesti.

În Cluj și-a făcut reparația problema repatrierei efectelor, iar în Sibiu problema conversiunii titlurilor.

Populația din Ardeal, Bănat, etc. etc. și Bucovina, posedă încă de pe vremea războiului diverse cantități de titluri și diverse hârtii de valoare depozitate în Ungaria și Austria, efecte, a căror repatriere și conversiune constituiesc niște interese speciale pentru proprietarii lor deveniți cetățeni români.

Două conferințe ale institutelor financiare din Ardeal s'au ocupat la Cluj de chestiunea repatrierei efectelor prin alcătuirea unui sindicat și o serie de conferințe s-au pornit dela Sibiu prin comitete locale.

Mai mult decât soluționarea acestor chestiuni ne interesează însă gruparea forțelor financiare, cari le atacă.

În Ardeal, Bănat, etc. etc. oștile financiare stau față în față, trei la număr și în trei grupări de combatanți: românești

de o parte, ungurești, săsești, evreești, săcuești, pe scurt: minoritățile în a doua parte și ardelenesti, adică ardelenesti-românești de a treia parte.

Terenul de operațiuni fiind însă muntos și păduros, încurcat și dificil, numitele trei oști se grupează de voie de nevoie în trei grupări împerechiate și anume: se poate vedea o grupare a Românilor și a Ardelenilor contra minorităților, o grupare care are toți sortii de isbândă. Dar se mai poate vedea și o grupare a Românilor cu minoritățile contra Ardelenilor, cum și gruparea Ardelenilor cu minoritățile contra Românilor.

Este un fel de bellum omnium contra omnes. În scurtă vreme vom putea semna și alte grupări de forțe financiare, cari nu vor întârzia să dea năvală din străinătate, înmulțind numărul grupărilor combatante și făcând din ce în ce tot mai interesantă piața financiară din aceste părți de țară.

Ce privește soluționarea problemelor la ordinea zilei, atât repatrierea, cât și conversiunea se par a fi încă departe de o cristalizare. Sindicatul băncilor ardelenesti unite cu cele minoritare încă nu a luat ființă la Cluj. Și tot la Cluj s'a oprit și înmulțirea comitetelor locale pentru conversiunea titlurilor.

Moțiunile luate în conferențele pornite dela Sibiu cer cu insistență conversiunea imediată și integrală a titlurilor de război ungurești și austriace.

S'ar părea, că problema este în favorul grupării românești-ardelenesti, deoarece presupunând, că un guvern amical ar îndeplini această cerere, fără să ia în considerare conversiunea după categoriile de titluri ungurești studiate de comisia de lichidare română dela Budapesta, întreg beneficiul l-ar avea aceia, cari posed aceste titluri de fapt în natură, cari le-au prezentat la ștampilare. Căci moțiunile nu spun, ce fel de titluri să se convertească, iar la executarea urgentă ar fi de luat în seamă numai titlurile de război ștampilate deja de autoritățile românești și detrase.

Aici ar rămânea nesatisfăcuți proprietarii de titluri, cari nu și le-au putut ștampila, avându-le depozitate în actuala Ungarie, unde aceste titluri sunt absolut irealizabile, și, dacă nu s-ar repatria, ar constitui o pierdere de vre-o 2—300,000.000 coroane nominal pentru proprietarii lor.

Aici rezidă importanța problemei puse dela Cluj. Căci repatrierea efectelor circulabile și realizabile la Budapesta, chiar prin natura lucrului nu este atât de presantă. Ele s'ar putea negocia și valoriza chiar fără repatriere și fără conversiune. Dar titlurile de război, nefiind circulabile, lupta ce se dă pentru punerea lor în circulație merită osteneală

cât de multă. În târgul liber (pe sub ascuns) se găseau titluri de război în Budapesta pe cursul de 40-45, când leul cota între 9 și 10 coroane ungurești. Astfel pe 4-5 lei puteai lua în bună voie nominal 100 cor. titluri de război ungurești. Puteai risca sută la sută pentru ca să câștigi eventual 2000-25.000 la sută. Aceasta este socoteala speculanților. Căci ce privește pe proprietarii de titluri nespeculanți, întreaga problemă are importanța unei daune de război.

Tocmai din motivele acestea, studiul ce l-a făcut comisia română de lichidare la Budapesta asupra categoriilor de titluri ungurești de război, clasificându-le după criteriile personale și materiale, studiu trimis la timpul său guvernului nostru, este de mare importanță. Căci nu se vor putea pune la tratamente egale de ex. plasamentele fondurilor publice vărsate integral la subscripțiunea titlurilor de război, cu semnările de lombard ale unui particular liferant de fân pentru armata austro-ungară.

Considerată conversiunea ca o despăgubire de război, clasificarea proprietarilor de titluri după natura și felul semnărilor este deci indicată.

Dar, dacă conversiunea se va considera sub raportul pur financiar, atunci cursul de conversiune, de sigur nu se poate aprecia decât în raport cu cursul de circulație al efectelor, ce urmează a fi convertite. Și cu cât cursul de conversiune va fi mai mare decât cursul din circulație, cu atât lupta va fi mai interesantă și mai înfocată, pentru că la vânătoria de câștiguri astăzi sunt angajați mulți vânători.

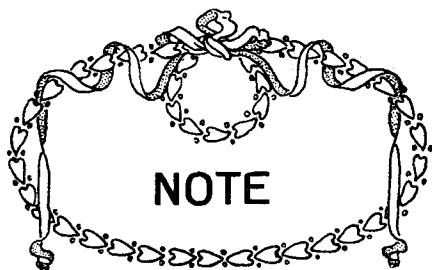
Semnalăm vânătoria de câștiguri de astăzi, ca o destrăbălare financiară fără păreche.

Căci altă dată un obiect avea numai un singur preț pentru o persoană și dacă cumpăram cu o sută și vindeam cu o sută douăsprezece, toată lumea zicea, că am câștigat mult. Astăzi însă, fiecare obiect are două-trei prețuri pentru una și aceeași persoană, iar dacă cumpăr o marfă cu o sută și o vând cu opt-nouă sute, asta înseamnă astăzi per dere curată de patru-cinci sute, pentru că toată lumea știe, că am avut și eu cheltuieli de transport, necazuri etc., pe cari le-aș fi putut cruța, dacă... nu ar fi destrăbălarea financiară de astăzi.

Cluj.

Vasile Vlaicu.

Un cuvânt

În No 15 al revistei noastre, în articolul de fond, vorbind de congresul general al artelor, spunem că arta, — și vorbeam de arta adevărată, genul aia, cum o nu nește dl. prof. Mihail Dragomirescu în articolul din corpul revistei, — nu trebuie să fie îngădită de nici un hotăr. Ea trebuie menținută în sferile ei, nu coborâtă și înălmătată la diferite scopuri ale noastre, căci atunci devine un instrument, și simplu instrument rămâne în acest caz, chiar dacă am servi-o la extragerea aurului sau la șlefuirea pietrelor de diamant.

Acesta este principiul natural de plecare, dat fiind însă vremurile împrejurările și locul nu ne am depăriat și nu ne vom depărta nici când de misiunea noastră națională, aci la graniță.

Prin activitatea noastră, am căutat și căutăm să servim, ca un modest opaiț de lumină românească în aceste colțuri îndepărtate și pierdute în întuneric, ale țării noastre.

În dăra de lumină pe care o lăsam în urmă credem că afirmarea autorității noastre de stat,

subt ori ce formă (în care intră respectul de auzitate și naționalismul) ne-a fost și ne va fi pururi crezul.

În ori ce manifestare pe terenul internațional al artei, am căutat o armonie socială necesară pentru binele țării, sc făcând însă, întotdeauna în evidență, superioritatea produsului artistic al elementului românesc și mai ales al artiștilor ardeleni, cari n'au putut să se manifeste în trecut, sub vechea stăpanire.

G. B.

Emanuel Porumbaru

Rareori o epocă așa de zbuciumată ca cea din ultimii ani a putut menține pe scena politică un om așa de calm dacă nu așa de indiferent ca bătrânul care s'a stins.

Emanuel Porumbaru a fost a figură care într' un timp violent, înfațșa potolirea quasi-filozofică și liniștea unui spirit moderat, care părea că zice: „Nu uitați că vântul moderat face să se macine grâul și că furtuna răstoarnă moara“. Aceasta nu l'a împiedecat să semneze în 1916 declarația noastră de război.

Bătrânul acesta îngrijit,

păstra în înfățișarea sa ceva veșnic tânăr și ușor sub acel lustru particular omului de lume care micșorează relieful prin uniformitatea lui.

Sunt două feluri de oameni politici. Cei cari au obiceiul să fie priviți, și cei cari au obiceiul să privească. Fiecare își are atitudinea sa deosebită. Emanuel Porumbaru era dintre cei dintâi. Mic, cochet ca îmbrăcăminte, corect ca ținută, avea aerul clasicului baron elegant și politicos.

În acest om politic, în care diferitele însușiri se echilibrău, dormita un poet: iubea Italia, Mediterana, Constanța, peisajele pline de soare, lucrurile frumoase și vorbele femeilor, poete prin temperament. Ai fi zis că Emil Porumbaru voia, prin aceasta, să-și păstreze fragedă imaginația, așa cum compozitorul Auber credea că-și poate păstra inima veșnic fragedă sub un strat mereu reimprospătat de flori feminine. Poate că Emanuel Porumbaru a avut și fantezia interesantă de a vorbi despre politică cu femeile și despre bibelouri cu diplomații.

Glasul îi era potrivit cu statura, aptitudinile oratorice tot așa de discrete cași persoana lui. A fost un taciturn în politică. A ascuns aceasta cugetări adânci? Și-a iubit prea mult țara spre a spune tot ce cugetă despre rosturile ei politice? A regretat ceva? A așteptat?

Nu știm; dar a fost în orice caz un optimist. I s'a părut că dacă Dumnezeu ar fi voit să ne piardă, a lăsat să treacă

multe prilejuri priincioase. Dacă ar fi fost întrebat: „Domnule ministru de externe, ce face România sub guvernarea d-tale?” ar fi putut răspunde: „trăiește!” Și ar fi fost de ajuns într-o vreme când aceasta era aproape totul.

Un lucru nu trebuie uitat: pus, într-o vreme grea în situația de a satisface necesitățile parlamentare cari îl obligau să vorbească și neccsi-tățile generale cari îl obligau să tacă, neputând mărturisi nici slăbiciunile nici forțele, Emanuel Porumbaru a știut să ascundă sub ușurința formei dificultățile chestiunii și să rabde cu o frumoasă demnitate urmările unor împrejurări neobișnuite.

Ion Dragu.

CARTI

Suflete sbuciumate, de Lia Hârsu.

În literatura românească, unde avem prea puține nume feminine, — deși cu zăbavă, — volumul dnei Lia Hârsu își câștigă un loc de atenție.

Schițele sau nuvelele acestui volum, fără pretenții mari de adâncă analiză sufletească sau concepțiuni filozofice, conțin totuși o mulțime de simple observări din diferite feluri de viață și categorii de oameni, caci autoarea nu-și alege personagiile dintr'un singur mediu, — și de aceea nici nu putem fixa o linie de caracteristică a scrisului său.

O proză lină, curgătoare, pe care o citești cu ușurință; cuvinte alese și împerechiate simplu, dar frumos; personagii decepționate, cari povestesc cu glasul înecat în plâns iluzii de iubire, despărțiri dureroase, reîn-toarceri șovăelnice, idealuri cari nu

se ajung niciodată, mizerii, suferințe, orbi și paralitici desnădăjduiți, visuri spulberate, amintiri de demult, însemnări duioase și nesfârșite păreri de rău, — totul acoperit cu un văl de melancolie, — acesta e volumul dnei Lia Hârsu, pe drept intitulat: *Suflete sbuciumate*.

Sunt, aci, suflete învinse de dureri, de decepții; iar în fiecare pagină bănuim câte o frântură dureroasă din sufletul autoarei.

Le sceptre d'or, de P. Margueritte. Goana după bani, după câștig cu ori ce preț, chiar cu prețul unei crime, este subiectul acestei povestiri. Viața la Paris este descrisă sub formele sale variate, aci captivantă și plină de farmec, aci plină de lupte și de mizerii; poate că în nici una din operele sale P. Margueritte nu a pus mai multă imaginațiune, mai mult spirit de observare.

Le grand secret, de M. Maeterlinck. Secretul despre care vorbește Dl Maeterlinck este secretul cel mai arzător, este enigma care fie care la un moment dat, va fi pusă să o rezolve, este cheștiunea vieții viitoare, cheștiunea nemuririi sufletului. Începând cu religiunile primordiale ale Indiei, Egiptului, Persiei, autorul arată că Kabala medievală precum și ocultismul modern derivă din scrierile Vedale, scrierile anterioare cu șase mii de ani creștinismului și că taina cea mare este azi tot ce era și pe vremea scrierilor vedale. Această carte, scrisă în acea formă încântătoare care este una din caracteris-

ticele lui Maeterlinck, va fi de un mare folos pentru aceia care vor să pătrundă mai adânc în studiul cărților sfinte ale vechilor credințe.

L'âme celtique et le génie de la France, de Ed. Schuré. Geniul popoarelor plutește deasupra istoriei lor ca un principiu spiritual. Acest principiu spiritual este pentru Franța, sufletul celtic, care se arată în eroii, poeții și cucerătorii săi. La lumina acestei idei, autorul ne arată marile epoce ale istoriei Franței, cu marile sale elanuri spre ideal, cu luptele duse de Franța pentru binele omenirii.

Initiation financière, de R. G. Lévy. Azi, mai mult ca nici odată problemele financiare sunt în primul plan. Într-o cărțuie, care este un model de claritate și de logică, autorul trece în revistă toate problemele fundamentale ale finanței, arătând marea legătură ce există între finanțele publice și cele particulare.

L'offre de paix séparé de l'Autriche, de M. Sixte de Bourbon. În timpul, dela 22 Novembre 1917, la 12 Octobre 1917, Austria a căutat în două rânduri să încheie o pace separată. Prima dată inițiativa a avut-o împăratul Carol, a doua oară Franța și Anglia. Cine s'a opus și datorită căroră împrejurări nu s'a încheiat pacea, prințul Sixte de Bourbon, cumnatul împăratului Carol ne spune în cartea de față, care tratează o pagină de istorie puțin cunoscută.

REVISTE

Ideea Europeană, ne aduce un articol de fond al d-lui Dragoș Protopopescu: „Scriitorii români în Anglia”, care se ocupă cu părerile presei engleze asupra literaturii noastre, cu ocazia apariției volumului de traduceri din scriitorii români, al d-nei Lucia Byng. Articolul conține mai multe citate din recenziile revistelor de seamă engleze, cari, toate vorbesc elogios despre frumusețea, sănătatea și subtilitatea literaturii românești.

Iată deci, că aprecierile pe cari noi nu îndrăsnim a le aduce scrisului nostru, critica engleză le a adus dintr’ odată și, poate, mai presus de așteptările noastre timide. Cele mai mari reviste din Anglia au comentat cu admirație volumul de traduceri al d-nei Byng, „prima rândunică”, cum l-au numit, căci traducătoarea promite a da la iveală mai târziu și alte lucrări, precum și romanul „Viața la țară” al dlui Duiliu Zamfirescu.

„O sălbatecă poezie șerpue ca un râu de munte prin proza lui Sadoveanu” spune The Manchester Guardian, iar „M. Beza, cu poveștile lui de viață păstorească în Macedonia, nu se teme de comparație cu nimeni”, ca apoi, aceiaș revistă, să ajungă la afirmarea că „Românul excelează, mai mult ca orice, ca nuvelist”.

Dacă considerăm că presa engleză a făcut recenziile volumului de traduceri al d-nei Byng, fără nici o părtinire, vedem că literatura noastră pe care unii dintre noi o considerau încă în fașă, — pentru străini este în deplină maturitate.

Gândirea Nr. 12. Domnul Pamfil Șeicaru iscălește primul articol intitulat „Între cartea franceză și cartea germană” — determinism economic și determinism cultural — în care arată lupta care se dă între aceste două culturi la noi, acum după întregirea țării. Înainte cultura franceză era aceea care adăpa spiritul vechiului regat. Azi o jumătate din populația României vine cu o zestre nouă. Crescuți la școala germană, românii din provinciile alipite, aduc spiritul acestei culturi care, alăturat la acapărarea pieței de finanță Berlinului, poate provoca schimbări însemnate în evoluția noastră.

Arată greșala pe care o făcut-o Franța care a lăsat liberă expansiunea culturii și spiritului german în Rusia după ce a fost cucerită de mult economicește și se întreabă: „Va învăța ceva Franța din amintirea dezastroasei alianțe cu Rusia țaristă, prizonieră culturii și capitalului german?”

Noi oscilăm astăzi între cartea franceză pe care o căpătăm cu atâtea greutate și sacrificii — dat fiind, valuta actuală — și cartea germană care ne inundă librăriile, pe prețul, dacă nu mai scăzut, egal cu prețul cărții noastre.”

Poezia „Spre Izvorani” a d-lui Ion Pillat e o minunată bijuterie bătută în nestimate, cu imagini admirabile:

*Las povârnișul viei să cadă în praf
de sore
Și 'ntr un tunel de frunze umbrite,
brusc pătrund.
Atât de dreaptă fuge cărarea până
'n fund,
Că văd, ca prin ochianul întors de-o
vrăjitoare
Căsuțele răslefe, etc.*

Urmează o poezie a d-lui V. R.-Șirianu, o scenetă a d-lui Al. O Teodoreanu, o frumoasă poezie a dnei Claudia Millian de o delicată simfirie, „Priveliști Negre” de Adrian Maniu și un articol al dlui Cezar Petrescu semnat Ion Darie despre Fedor Mihailovici Dostoewski. Al. Terziman dedică dlui D. Iov „Acorduri de toamnă” care termină cu versurile:

... Și iarăși toamna va veni la noi
Cu jale veche și cu lacrimi noi

În scrisoarea din Budapesta Valer Gândea dă noi documente despre propaganda maghiară în străinătate, din raportul d-lui A. Krisztus, secretarul general al ligii pentru apărarea integrității Ungariei.

„Napkelet.” An. II. Nr. 19, Cluj, 1 Oct. — Publică literatură, versuri, proză și cu deosebire, în rândul acesta, de-a scriitorilor maghiari din România. Sunt nuvele de Révész Béla, Rudnyánszky E. și Dna Pálffy—Gulácsy I., care în una din zilele trecute s'a răsvrătit contra revistei pentru un premiu dela concursul de romane și pe care revista refuză acum să i-l dea întreg, încât, după cât suntem informați, autoarea intenționează să defere chestia judecătoreiei, și versuri de Falu A., Szombati—Szabó I. și Becsky A., predominând prin excelență tendință modernistă. D. Kadar Imre, una dintre speranțele scrisului unguresc de la noi, publică în traducere reușită și destul de sonoră un fragment din piesa „Prometeu” a lui Victor Eftimiu, repre-

zentată zilele trecute pe scena teatrului maghiar din Cluj.

D. Iuliu Halász publică o scrisoare din Berlin, despre vestitul regisor Reinhard, făcând cunoscut părerea publicului artistic din Berlin asupra lui. Sunt interesante aceste relațiuni, mai ales fiind vorba de o înlocuire a mult-alintatului Reinhard, care, lăsând la o parte stilul și nefiind un geniu ci numai un iscusit impunător al frumosului în voce, culori, etc. nu a produs o revoluție trainică. Urmașul său ni-se spune că e Fessner, astăzi favoritul Berlinului.

Cronicile, de data aceasta sunt mai puțin bogate și în afară de aceea asupra poetului rus Alexandru Block și una asupra anarhiei dreptului de autor în Ardeal, nu merită multă insistență.

În aceasta din urmă se dă detalii despre dreptul de autor maghiar, în vigoare încă în Ardeal și se insistă asupra lipsei de relațiuni în privința dreptului în chestiune, între România și statele străine, țara noastră, în contact cu Ungaria, neavând asemenea relațiuni decât cu Austria, Italia Berlin și Franța. Arată apoi importanța adeziunii României la dreptul internațional de autor dela Berna, adeziune reclamată de relațiunile cari încep să devină tot mai strânse cu străinătatea.

Articolul, datorit dlui Sze-győ Imre, merită atenția în-deosebi a oamenilor noștri de drept.

MEMENTO

Cu ocazia desvelirii monumetului M. S. Regina Maria au avut loc, în oraşul nostru în ziua de 13 Octombrie, serbări frumoase la care a asistat M. S. Regina şi A. S. R. Principesa Marioara.

Monumentul este lucrat de sculptorul Mihail Kara şi e o armonie de linii.

Alături de mişcarea culturală începută de un an de revista „Cele Trei Crisuri” am hotărât ca în înţelegere cu d-l decan al Academiei de drept din localitate să organizăm o „Universitate populară românească” — un fel de „extensiune universitară” a sus zisei Academii.

Scopul va fi acela al ori cărei instituţii de acest fel care-şi înţelege adevărata menire. Dorim ca toţi acei cari posedă oare care cultură să aibă posibilitatea de a şi-o mări şi adânci.

Se vor ţine atât cursuri regulate în serii mai lungi cât şi conferinţe izolate, se vor face lecturi din scrieri literare, ştiinţifice, din cei mai de seamă autori români şi străini în-tovăraşite la nevoie şi de explicaţii.

Am primit din partea mai multor intelectuali de frunte făgăduiala celei mai credincioase colaborări şi primim cu entuziasm ofertele specialiştirilor cari ne pot da concursul în legătură cu scopul urmărit de noi.

Deocamdată s'a proiectat ţinerea mai multor cursuri regulate de următoarele materii: Literatura română, Literatură universală, Istoria naţională, Istoria universală, Filozofie practică, (etică) psihologie şi chestiuni de educaţie, sfaturi medi-

cale (higienă, îngrijirea copiilor), economie politică, chestiuni generale de ştiinţă pozitivă (în special expunerea noutăţilor ştiinţifice), chestiuni sociale, chestiuni de geografie, etc.

Cursurile se vor ţine de preferinţă seara în localul Academiei de drept şi se vor asculta în schimbul unei mici cotizaţii pentru acoperirea cheltuielilor de birou, luminat şi încălzit.

Toate persoanele cari doresc a urma aceste cursuri sunt rugate să se înscrie la redacţia revistei „Cele Trei Crisuri”, anunţând cursurile pe cari doresc să le audieze.

Universitatea populară îşi va începe cursurile la începutul lunii Noembrie

p. Comitetul provizor de organizare:

Col. G. Bacaloglu,
prof. Eugeniu Speranţia.

Teatrul Naţional din Cluj şi-a deschis stagiunea anulului acesta cu piesa „Chemarea Codrului” a lui George Diamandi. Frumos montată şi bine distribuită şi jucată, Teatrul naţional din Cluj a păşit anul acesta cu piciorul drept. Opera Română şi-a început stagiunea cu Samson şi Dalila, care a avut un succes desăvârşit. Rolul lui Samson l-a susţinut d-l Pavel, iar al Dalilei d-na Lia Pop.

Succesul a fost mare, mai ales că a avut o montare admirabilă.

VADUVA ARPAD PETRY

Magazin de Instrumente Optice

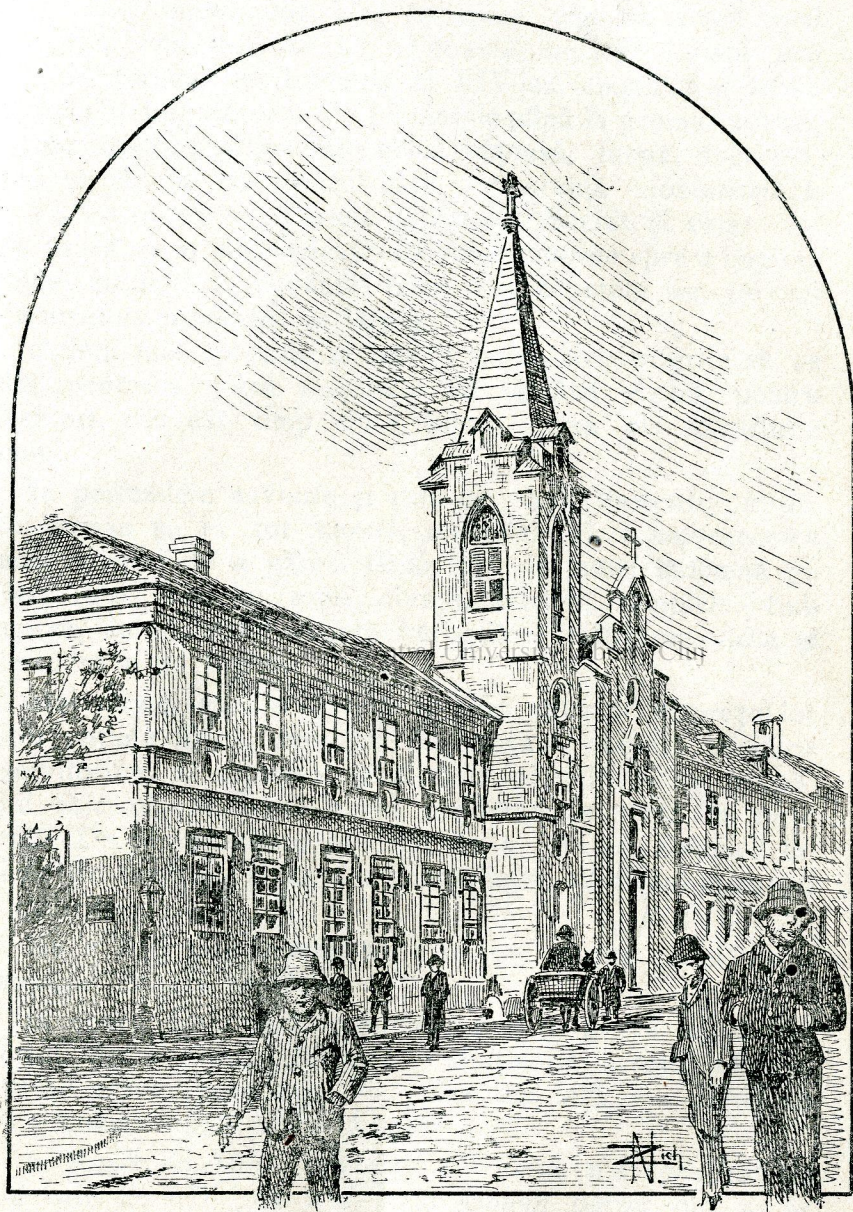
ORADEA-MARE
Str. Regele Ferdinand No. 9.

Cărți primite.

A APARUT IN EDITURA INSTITUTULUI DE EDITURA
„CARTEA ROMÂNEASCA“:

Nou. Biciulescu M. și I. V. Tasu: „Vrei să citești“ Abe- cedar partea I.	2.75
Nou. Biciulescu M. și I. V. Tasu: „Altceva“ Carte de ce- tire pentru clasa II urbană	11.—
Nou. Idem: „Mai Departe“ Carte de cetire pentru Clasa III urbană	13.50
Nou. Broșteanu D., Nicolau G. și Ionescu C. Lungu: Carte de cetire pentru clasa II primară urbană	8.50
Nou. Ghiață J., Cristescu Fl. și I. G. Bratu: Carte de cetire pentru Clasa II Urbană	8.50
Nou. Bratu I. G. și Ivanovici: Gramatică pentru Clasa III urbană	4.25
Nou. Idem: idem pentru Clasa IV urbană	5.25
Nou. Bratu I. G. și Caracudovici St.: Geografia Româ- niei pentru Clasa III Urbană și Divizia III rurală. (Anul I)	6.—
Nou. Biciulescu M.: Aritmetica în imagini pentru Cl. I. urb. și Div. I. rur.	4.—
Nou. Balaban Gh.: Algebra elementară de clasa IV-a	8.50
Nou. Chiticaru C. și Bratu I.: Carte de geometrie prac- tică pentru clasa I-a a școalelor inferioare de me- serii și a școalelor industriale de ucenici	6.50
Leist L.: Fibel partea I.	5.25
Leist L.: Deutsches Lesebuch partea II.	8.—
Nou. Seșefschî Ana: Curs de limba germană, pentru clasa VIII liceală și secundară	19.—
Nou. Dragu G.: Instrucție civică, drept uzual și econo- mie politică pentru cl. IV. secundară	14.—
Nou. Tafrali O.: Istoria evului antic cl. I-a secundară.	13.75
Nou. „ „ „ „ „ V-a	29.50
Nou. Rădulescu Pogoneanu I.: Carte de limba franceză pentru cl. VIII.	17.50
Nou. Brăilițianu N. St.: Noțiuni de Fizică de cl. III-a secundară de Fete	14.—
Nou. Poslușnicu Mihail: Gr. Chrestomația muzicală pen- tru cl. V-a	9.50

DE VÂNZARE LA PRINCIPALELE LIBRĂRII DIN ȚARĂ.

„Cele Trei Crișuri“

Oradea-Mare — Strada Regele Ferdinand